SSOAR

Open Access Repository
www.ssoar.info

R. Turkington, R. van Kempen, F. Wassenberg (eds.): High-Rise Housing in Europe: Current Trends and Future Prospects

Lux, Martin

Veröffentlichungsversion / Published Version
Rezension / review

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:
Lux, M. (2005). R. Turkington, R. van Kempen, F. Wassenberg (eds.): High-Rise Housing in Europe: Current Trends and Future Prospects. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, *41*(2), 336-338. https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-55406

Nutzungsbedingungen:
Dieser Text wird unter einer Deposit-Lizenz (Keine Weiterverbreitung - keine Bearbeitung) zur Verfügung gestellt. Gewährt wird ein nicht exklusives, nicht übertragbares, persönliches und beschränktes Recht auf Nutzung dieses Dokuments. Dieses Dokument ist ausschließlich für den persönlichen, nicht-kommerziellen Gebrauch bestimmt. Auf sämtlichen Kopien dieses Dokuments müssen alle Urheberrechtshinweise und sonstigen Hinweise auf gesetzlichen Schutz beibehalten werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht in irgendeiner Weise abändern, noch dürfen Sie dieses Dokument für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen.
Mit der Verwendung dieses Dokuments erkennen Sie die Nutzungsbedingungen an.

Terms of use:
This document is made available under Deposit Licence (No Redistribution - no modifications). We grant a non-exclusive, non-transferable, individual and limited right to using this document. This document is solely intended for your personal, non-commercial use. All of the copies of this documents must retain all copyright information and other information regarding legal protection. You are not allowed to alter this document in any way, to copy it for public or commercial purposes, to exhibit the document in public, to perform, distribute or otherwise use the document in public.
By using this particular document, you accept the above-stated conditions of use.

gesis Leibniz-Institut für Sozialwissenschaften

Mitglied der Leibniz-Gemeinschaft

ce, a varuje před důsledky neuplatnění regulačních prostředků. Vzhledem k tomu, že situace v ČR se nepochybně více podobá situaci zemí západní Evropy než Severní Ameriky a západoevropské země byly při regulaci suburbanizace i automobilismu poměrně úspěšné, doporučuje, aby Česká republika pro své potřeby uzpůsobila zásady regulace používané v západní Evropě.

Ignatio San Martin v článku *Vnímání udržitelného rozpínání měst: bitva o udržitelný růst v Arizoně* diskutuje různorodá vnímání živelné suburbanizace, přičemž předkládá širokou škálu pohledů odborníků, představitelů místní správy a široké veřejnosti metropolitního regionu Phoenix, jenž je spojen s aktivitami státu Arizona čelícího tlakům občanských iniciativ a široké veřejnosti na zvládnutí živelné příměstské výstavby.

Radim Perlín se v příspěvku *Nízkopodlažní výstavba v územních plánech obcí v zázemí Prahy* věnuje vývoji nízkopodlažní výstavby po roce 1989 ve vztahu k územním plánům obcí v okresech Praha – východ a Praha – západ a na základě hodnocení územních plánů obcí rozlišuje jednotlivé etapy vývoje suburbanizace v kontextu společenských změn a měnícího se právního prostředí.

Ivana Horáková, autorka článku *Suburbanizace či urbanizace? Nová bytová výstavba v Praze a jejím zázemí*, konstatuje, že v Praze v devadesátých letech v rámci příměstských obcí došlo k výstavbě suburbií, nejedná se však o masivní jev. Klade si otázky, zda nová výstavba přispívá spíše k procesu urbanizace či suburbanizace, jaké formy bytové výstavby převažují a jaký vývoj je možno předpokládat v blízké budoucnosti.

Současným projevům suburbanizace v brněnské aglomeraci se ve svém příspěvku věnuje Ondřej Mulíček (*Suburbanizace v Brně a jeho okolí*).

Knihu uzavírá článek Karla Maiera (*Právní nástroje a reálné možnosti ovlivnit suburbanizaci*), v něm předkládá analýzu ekonomického, fyzického a sociokulturního prostředí, v němž se odehrávají změny prostorového uspořádání regionů našich měst. Zabývá se suburbanizací v průběhu devadesátých let a nástroji, jimiž může stát nebo města tento proces ovlivňovat.

Vydání sborníku bylo vedeno snahou poskytnout čtenáři vhled do problematiky suburbanizace, upozornit na problémy, které by mohly vzniknout v případě nekoordinovaného územního rozvoje v městských aglomeracích, k němuž v České republice od roku 1989 dochází, a nastínit možnosti zmírnění negativních dopadů suburbanizace. Tohoto cíle bylo díky výběru a zaměření příspěvků, kvalitní grafické úpravě a bohaté obrazové příloze dosaženo, proto knihu uvítají zájemci z řad širší odborné veřejnosti, a to jak z oblasti výzkumu a vysokých škol, tak i představitelé lokálních a regionálních samospráv.

Jana Barvíková

R. Turkington, R. van Kempen, F. Wassenberg (eds.): *High-rise housing in Europe: Current Trends and Future Prospects*
Delft, Delft University Press 2004, 284 s.

Díky úctyhodné spolupráci mezinárodního týmu výzkumníků bydlení byla v loňském roce vydána komparativní knižní studie zachycující minulost, současnost a budoucí vyhlídky bydlení ve výškových obytných domech v patnácti evropských zemích. Tato svým záběrem ojedinělá publikace, jejíž kvalita je umocněna výbornou editorskou prací zajišťující relativně stabilní strukturu jednotlivých národních zpráv a doplňující je o zasvěcený úvod a finální sumarizaci hlavních zjištění, dává čtenářům podrobnou informaci o příčinách (motivech), vývoji, rozsahu a následných problémech panelové bytové výstavby v jednotlivých dnes již členských zemích Evropské unie. Přestože Česká republika nebyla v projektu zastoupena, čtenář se neubrání dojmu, jakoby to ani nevadilo, jelikož jednotlivé příběhy jsou si nápadně podobné.

Hlavním cílem editorů bylo sledovat „kariéry" panelové bytové výstavby uvnitř vybraných zemí a mezi jednotlivými zeměmi, se speciálním důrazem na technickou stránku budov samotných, ale také socio-ekonomické aspekty bydlení ve výškových domech – skladbu jejich obyvatel a postavení „věžáků" na trhu s byty. Pro účel smysluplné komparace autoři využívají společnou pracovní definici pro bydlení ve výškových domech jako bydlení v domech, které byly postaveny v poválečném období a mají minimálně pět poschodí a výtah. Možná mohla být v jejich definici více akcentována aktivní plánovací i finanční role státu při výstavbě bytů a zdůrazněno využití prefabrikovaných technologií, aby nedošlo ke zmatečnému výkladu titulu knižní publikace, nicméně jak editoři, tak autoři národních zpráv se téměř výhradně věnují problematice masové prefabrikované bytové výstavby vydatně podporované po druhé světové válce ze státních rozpočtů a situované na periferie měst; nikoliv luxusní soukromě financované výstavbě mrakodrapů pro rezidenční účely v městských centrech.

Díky mezinárodní komparaci mohou editoři nejen podat alespoň orientační odhady velikosti panelového bytového fondu v Evropě, ale také konstatovat, že na úplném začátku, v poválečné Evropě 50. let, byly motivy pro výstavbu panelových výškových budov na obou stranách železné opony stejné: vyřešit poválečný nedostatek bytů vzniklý jak zničením obytných domů válkou, tak „baby boomem" 50. let; využít při bytové výstavbě v té době inovačních a levných technologických postupů (prefabrikovaných dílů, panelů); důvěra, že projekt moderní architektury a funkcionalismu (jejímž nejznámějším představitelem a propagátorem byl již v meziválečném období Le Corbusier) povede k sociálně soudržnější a spravedlivější společnosti; snaha ochránit venkov před dalším rozšiřováním měst; snaha vlád o zvýšení životního standardu pro široké vrstvy obyvatel a odstranění chudinských čtvrtí; a ochota v zásadě všech vlád vydatně finančně podpořit rychlé vyřešení bytového problému.

Následný vývoj však na rozdíl od počáteční pozice natolik univerzální již nebyl. Zatímco v zemích západního světa byla masová výstavba výškových panelových domů opouštěna již v druhé polovině 70. let (ve Velké Británii po tragickém výbuchu plynu v Renan Point již v roce 1968), tedy přibližně 15 let od svého začátku, v bývalých komunistických zemích pokračoval tento typ bytové výstavby často až do změny režimu na konci 80. let a začátku 90. let minulého století. V bývalých komunistických zemích nebyla též panelová výstavba součástí podpory výstavby sociálních bytů.

Ačkoliv autoři, jak přímo uvádějí, nechtějí stigmatizovat bydlení v panelových domech jako problematické, polovina všech národních zpráv a téměř celý závěr se věnuje problémům, které tento univerzální poválečný projekt přinesl. Výčet problémů je vskutku rozsáhlý: od strukturálních problémů (nízká kvalita stavebních materiálů – panelů, nevhodná technologie pro bytové účely, špatná hluková a tepelná izolace, nízká kvalita vybavení bytů z důvodu příliš rychlého tempa výstavby), přes problémy designu bytů (příliš malé místnosti a nízké stropy) a obytného prostředí (periférie, hlučnost, doprava, velká hustota budov na malém prostoru, anonymita prostředí, chybějící infrastruktura) až k problémům sociálním (rostoucí kriminalita a asociální jednání mladých lidí, sociální vyloučení) a finančním (vysoké provozní náklady, velké množství prázdných bytů, nízká tržní hodnota bytů na trhu s bydlením). Autoři sice na jednu stranu přiznávají, že celý projekt nenaplnil do něj vkládaná očekávání a již pár let po započetí této výstavby se objevily zmíněné problémy vedoucí zejména k odstěhování příjmově silnějších domácností do jiných typů bydlení, k sociální segregaci, nicméně jejich hodnocení a závěry, vedené snahou nezvyšovat stigmatizaci již tak dost stigmatizovaného typu bydlení, jsou příliš opatrné na to, aby odpovídaly skutečnosti.

Masová výstavba výškových panelových domů a panelových sídlišť byla ve všech ev-

ropských zemích zřejmě mnohem výrazněji, než editoři v úvodních a závěrečných pasážích knihy připouštějí, „tažena" ideologií rozsáhlého státu blahobytu a idejemi meziválečné avantgardy. Byla řízena sociálními inženýry a urbanisty bez ohledu na přání budoucích obyvatel, pro které měla být určena, jakkoliv již v té době existovaly, byť velmi ojedinělé, sociologické výzkumy, které ukazovaly, že se jejich plány a vize neslučují s preferencemi a životními očekáváními budoucích obyvatel. Jako v mnoha jiných případech ušlechtilých cílů si tyto ideály zcela podmanily státní moc a finance a výsledný konglomerát se stal zárukou neúspěchu. Celý projekt nejen nesplnil očekávání, jak uvádějí editoři, ale byl až na výjimky skutečným neúspěchem, i když to například v českém prostředí dosud „není tak špatné", jako je tomu u našich západních sousedů.

Původně levná technologie výstavby se stala jednoznačně nejdražším podnikem v oblasti bytové výstavby, jelikož jedny státní dotace jen v průběhu času střídaly další. Je zajímavé, jak autor švédské zprávy nejdříve ve svém textu rezolutně odmítá cliché odsuzující masovou panelovou bytovou výstavbu, aby hned na další straně zcela v rozporu s tím podal výčet nekonečné posloupnosti dotací plynoucích do švédského projektu „Milion bytů" i mnoho let po jeho ukončení. Protože bytů muselo být milion a musely být hned, jejich kvalita byla nízká a téměř okamžitě se objevil problém s prázdnými byty. A tak stát vydatně podporoval dotacemi politiku prostorové disperze imigrantů, kteří měli prázdné byty obydlet. Bohužel imigranti se nechtěli stěhovat do odlehlých koutů Švédska, kam je chtěl zahnat stát, a tak prázdné byty zůstaly prázdné. Následně tedy stát začal finančně podporovat rekonstrukci panelových domů a regeneraci obytných prostředí. Jak sám autor přiznává, stále bez valného úspěchu. Až v posledních letech i Švédsko přistoupilo k radikálnějšímu řešení: postupné demolici vybraných, jen dvacet let starých panelových výškových domů. Problémem ovšem je, že náklady na demolici panelových budov jsou astronomické a bez státní finanční injekce se to opět neobejde...

Nejkřiklavější je přitom případ východního Německa, kde, jak uvádí autor národní zprávy pro Německo, po sjednocení mezi roky 1993 a koncem dekády investovala spolková vláda 3 miliardy eur veřejných prostředků do obnovy obytného prostředí na sídlištích a 15 miliard eur do rekonstrukcí panelových domů. Došlo však k tomu, že mnoho lidí, kterých se před takovým čerpáním veřejných zdrojů nikdo neptal, „uprchlo" z východní části Německa na západ a východní Německo má dnes více než milion panelových, nákladně rekonstruovaných, bytů prázdných.

Je smutné, že editoři knihy, byť jistě vedeni snahou o objektivnost, s celým projektem masové výstavby panelových bytů nezúčtovali tak, jak si dle prokazatelných a autory nezamlčovaných dalekosáhlých důsledků zaslouží. Ze závěrů knihy by se spíše mohlo zdát, že to byla cesta hodná následování, ale selhala její realizace. Nebyl naopak tento projekt bezprecedentním výrazem povýšenosti architektů „moderny", sociálních inženýrů „zítřka" a falešných ideologických vizí tehdejší politické reprezentace a neměl by se jako takový stát, podobně jako jiné daleko tragičtější „moderní projekty" Evropy, pro nás mementem, zkušeností, na kterou se nezapomíná? Nicméně, jak editoři uvádí v úvodu, „je zřejmé, že bydlení ve výškových budovách je tady a zůstává". Jejich opatrnost při hodnocení masové panelové bytové výstavby je možná vedena přesvědčením, že bychom se namísto k minulosti měli obrátit k budoucnosti a řešit, co s tím vším dělat dál. Jen je škoda, že právě na tuto výzvu a na tuto velkou otázku dnešní doby autoři ani editoři nenabízejí žádné nové nebo přesvědčivější recepty.

Martin Lux